

Μορφές πραγμάτωσης της πληροφοριακής δομής – διαγλωσσική προσέγγιση

Μιχάλης Γεωργιαφέντης & Αγγελική Τσόκογλου
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
michgeo@enl.uoa.gr, angtsock@gs.uoa.gr

Abstract

In this paper we compare Greek information structure with that of English, German, Spanish, and Italian, examining structures associated with specific focus types, namely information and contrastive focus, as well as contrastive topic. Our goal is to investigate aspects of Greek information structure in an attempt to answer the question why Greek, despite its comparatively greater degree of word order flexibility, does not have certain patterns which are attested in the other languages. To this end, we systematically study subject information focus structures and VP-fronting. Our examination shows that Greek neither employs p-movement or scrambling for subject information focusing nor has VP fronting for information focus or contrastive topic/focus purposes.

Keywords: information structure, focus, VP-fronting

1 Εισαγωγή

Στο άρθρο αυτό εξετάζουμε την πληροφοριακή δομή της Ελληνικής σε σύγκριση με άλλες γλώσσες, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον μας σε συγκεκριμένες δομές που σχετίζονται με ορισμένους τύπους εστίασης, της πληροφοριακής και της αντιθετικής εστίας, καθώς και με το αντιθετικό θέμα. Ως γλώσσες σύγκρισης επιλέγονται η Αγγλική και η Γερμανική, οι οποίες ανήκουν στην οικογένεια των γερμανικών γλωσσών, και η Ισπανική και Ιταλική οι οποίες ανήκουν στις ρωμανικές γλώσσες, με διαφορετικές ιδιότητες η καθεμιά.

Προηγούμενη συγκριτική μελέτη μας (Georgiafentis και Tsokoglou 2020) σχετικά με τις ομοιότητες και διαφορές των μηχανισμών πραγμάτωσης της εστίασης που διαθέτουν οι γλώσσες οδηγεί στη διαπίστωση ότι η Ελληνική, όχι μόνο παρουσιάζει τη μεγαλύτερη ελευθερία διάταξης των προτασικών όρων, αλλά διαθέτει και όλους τους μηχανισμούς πραγμάτωσης για τα είδη εστίασης, τόσο για την πληροφοριακή όσο και για την αντιθετική εστία, ενώ οι υπόλοιπες γλώσσες παρουσιάζουν περιορισμούς (πίνακας 1).

Είδη εστίασης	Μηχανισμός	Γλώσσα				
		Αγγλική	Γερμανική	Ισπανική	Ιταλική	Ελληνική
πληροφοριακή εστία	Κανόνας Κεντρικού Τόνου (NSR)	√	√	√	√	√
	επί τόπου	√	√	X	X	√
αντιθετική εστία	Φράση Εστίας	X	X	√/X	√	√
	επί τόπου	√	√	X	X	√

Πίνακας 1 | Είδη εστίασης και μηχανισμοί πραγμάτωσης

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσουμε πτυχές της πληροφοριακής δομής της Ελληνικής, θέτοντας ως βασικό ερώτημα: Γιατί η Ελληνική, παρότι χαρακτηρίζεται από αυτές τις ιδιότητες, δεν διαθέτει ορισμένες δομές τις οποίες συναντούμε σε άλλες γλώσσες ή αν τελικά τις διαθέτει, η χρήση τους είναι εξαιρετικά περιορισμένη;

Εξετάζουμε πιο συστηματικά δύο περιπτώσεις:

(α) τις δομές που χρησιμοποιούνται στην πληροφοριακή εστίαση του υποκειμένου και την παραγωγή τους, και

(β) το φαινόμενο της πρόταξης της ΡΦ, την παραγωγή της δομής και την πληροφοριακή του ερμηνεία.

2 Πληροφοριακή εστίαση υποκειμένου

Αρχικά εξετάζουμε τις δομές πληροφοριακής εστίασης του υποκειμένου στην Ελληνική σε σύγκριση με την Ισπανική και την Ιταλική, και συγκεκριμένα τις ακολουθίες όρων που χρησιμοποιούνται ως απάντηση σε μια ερώτηση πληροφοριακής εστίασης (1):

(1) Ποιος έφαγε την τούρτα;

(1α) *Ο Γιάννης* έφαγε την τούρτα. (Y-P-A)

(1β) Την τούρτα την έφαγε *ο Γιάννης*. (A-κλιτ.-P-Y)

Σύμφωνα με πειραματικά δεδομένα από φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής (Georgiarentis και Sfakianaki 2002, 2004) η ακολουθία Y-P-A αποτελεί την κατεξοχήν επιλογή των ομιλητών (64%), με δεύτερη επιλογή την ακολουθία A-κλιτ.-P-Y (36%). Παρόμοια ευρήματα παρουσιάζονται στους Keller και Alexopoulou (2001: 353-358), σύμφωνα με τους οποίους, η λίστα των ακολουθιών για τις περιπτώσεις εστίασης του Y έχει ως εξής: {Yρα, Yκλιτ.ρα, ακλιτ.ρY, κλιτ.ρYα} > {ρYα, αρY} > υρA > {ρυA, υκλιτ.ρA, κλιτ.ρυA} > {Ακλιτ.ρυ, Αρυ}. Και αυτή η μελέτη δείχνει ότι η σειρά Y-P-A αποτελεί την προτιμητέα επιλογή για την εστίαση του υποκειμένου (βλ. επίσης Georgakopoulos και Skorpetas 2010).

Αντίθετα, η ακολουθία P-A-Y (1γ) δεν χρησιμοποιείται ως απάντηση σε τέτοιου τύπου ερώτηση, όπως διαπιστώνεται από τα πειραματικά δεδομένα (Georgiarentis και Sfakianaki 2002, 2004), σύμφωνα με τα οποία ούτε ένας ομιλητής δεν χρησιμοποίησε τη συγκεκριμένη σειρά ως απάντηση.

(1γ) #?? Έφαγε την τούρτα *ο Γιάννης*.

Το εύρημα αυτό είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον τουλάχιστον για δύο αλληλένδετους λόγους:

(α) Διότι προκύπτει ότι η Ελληνική, ενώ χαρακτηρίζεται από μεγάλη ελευθερία στη σειρά των όρων, δεν διαθέτει ορισμένες δομές για συγκεκριμένα περιβάλλοντα,

(β) επειδή άλλες γλώσσες, όπως η Ισπανική και η Ιταλική, οι οποίες παρουσιάζουν περισσότερους περιορισμούς, χρησιμοποιούν τη συγκεκριμένη ακολουθία ως απάντηση στις συγκεκριμένες ερωτήσεις. Το ερώτημα που τίθεται είναι πώς θα μπορούσε να ερμηνευτεί αυτή η διαφορά μεταξύ της Ελληνικής και των δύο άλλων γλωσσών.

Τα δεδομένα από την Ισπανική και την Ιταλική δείχνουν ότι η σειρά Y-P-A με πληροφοριακή εστίαση στο Y δεν υπάρχει. Όπως φαίνεται στα παραδείγματα (2) και

(3), και οι δύο γλώσσες, προκειμένου να καταστεί εστιακό το Y, καταφεύγουν σε μηχανισμούς παραγωγής – την προσωδιακή μετακίνηση – (p-movement = π-μετακίνηση)¹ μιας νέας ακολουθίας, της P-A-Y, στην οποία το Y λαμβάνει τον κύριο τόνο ως το χαμηλότερο στοιχείο στη δομή.

- (2) Comió una manzana *Juan*. (Ισπανική)
 *Juan comió una manzana.
 ‘Ο Χουάν έφαγε ένα μήλο.’
 (Zubizarreta 1998: 20, 22)
- (3α) Chi porterà la macchina? (Ιταλική)
 ‘Ποιος θα οδηγήσει το αυτοκίνητο;’
- (3β) Porterà la macchina *Mara*.
 ‘Η Μάρα θα οδηγήσει το αυτοκίνητο.’
 (Cardinaletti 2001: 130)

Ορισμένα επιπλέον δεδομένα (4 και 5) από την Ισπανική (Gutiérrez-Bravo 2008: 381-383, όπως παρατίθενται από τον Cruschina 2019: 121-122) φανερώνουν ότι μόνο οι δομές με Y σε τελική (μεταρρηματική) θέση είναι αποδεκτές ως απαντήσεις στη συγκεκριμένη ερώτηση, ενώ οι δομές με Y σε προρηματική θέση δεν είναι.

- (4α) ¿Quién compró los discos?
 ‘Ποιος αγόρασε τους δίσκους;’
- (4β) Los compró *una muCHAcha*. (κλιτ.-P-Y)
 ‘Τους αγόρασε ένα κορίτσι.’
- (4γ) Los discos los compró *una muCHAcha*. (A-κλιτ.-P-Y)
 ‘Τους δίσκους τους αγόρασε ένα κορίτσι.’
- (4δ) Compró los discos *una muCHAcha*. (P-A-Y)²
 ‘Ένα κορίτσι αγόρασε τους δίσκους.’
- (5α) #*Una muCHAcha* los compró. (Y-κλιτ.-P)
 ‘Ένα κορίτσι τους αγόρασε.’
- (5β) #*Una muCHAcha* compró los discos. (Y-P-A)
 ‘Ένα κορίτσι αγόρασε τους δίσκους.’

Ένα ακόμα στοιχείο που ενισχύει την ανάλυση της σειράς Y-P-A με πληροφοριακά εστιασμένο Y στην Ελληνική είναι η σειρά Y-P που αποτελεί τη μόνη επιλογή σε διαλογικές ανταλλαγές που χρησιμοποιούνται για ταυτοποίηση (π.χ. στην τηλεφωνική επικοινωνία ή όταν κάποιος χτυπάει την πόρτα). Σε τέτοιες περιπτώσεις, έχουμε

¹ Η π-μετακίνηση αποτελεί μηχανισμό με τοπική εμβέλεια που διασφαλίζει ότι το εστιασμένο συστατικό θα βρεθεί δομικά στην κατάλληλη θέση για να λάβει τον κύριο τόνο. Σύμφωνα με τη Zubizarreta (1998), σε γλώσσες όπως η Ισπανική και η Ιταλική, όπου όλα τα συστατικά είναι ορατά για τον ΚΚΤ, τα απο-εστιασμένα συστατικά (defocalised constituents) μετακινούνται (μετακίνηση με προσωδιακό κίνητρο, prosodically motivated movement).

² Βλ. υποσημείωση 3 στον Cruschina (2019: 122).

αποκλειστικά την ακολουθία Y-P, γεγονός που δείχνει αφενός ότι το προρηματικό Y, σε αντίθεση με το μεταρηματικό, φέρει πληροφοριακή εστίαση (6 – 9):

- (6α) Ναι; [στο τηλέφωνο]
(6β) Έλα Μαρία, ο Γιάννης είμαι.
(6γ) #* Έλα Μαρία, είμαι ο Γιάννης.

- (7α) Ποιος είναι; [στην πόρτα]
(7β) Εγώ είμαι. / Ο Γιάννης είμαι.
(7γ) #* Είμαι εγώ. / Είμαι ο Γιάννης.

- (8) A: Εμπρός;
B: Ειρήνη καλησπέρα, η Άννα είμαι, τι κάνεις;

(Sifianou 2002: 70)

- (9) A: Παρακαλώ;
B: Τι παρακαλείς ρε, ο Θανάσης είμαι.

(Antonopoulou και Sifianou 2003: 750)

Σε πλήρη αντίθεση με την Ελληνική, η Ιταλική σε ανάλογες περιπτώσεις εμφανίζει αποκλειστικά την ακολουθία P-Y, ενώ η ακολουθία Y-P είναι αντιγραμματική (10 – 11) (βλ. Belletti 1999: 13-14, 2001: 63).

- (10α) (Pronto, chi parla?)
'Εμπρός, ποιος είναι;'
(10β) Parla Gianni.
'Ο Γιάννης είμαι.'
(10γ) *Gianni parla.

- (11α) (Chi è?)
'Ποιος είναι;'
(11β) Sono io.
'Εγώ είμαι.'
(11γ) Sono/E' Gianni.
'Ο Γιάννης είμαι.'
(11δ) *Io/Gianni sono/è.

Σημειώνεται εδώ ότι στην Ελληνική η ακολουθία P-A-Y εμφανίζεται σε περιπτώσεις πληροφοριακής εστίας του A (12), όπου το A βρίσκεται στην τελική θέση για να λάβει τον κύριο τόνο, δεδομένου ότι το Y είναι εκτοπισμένο (δεξιά προσάρτηση) (βλ. Tsimpli 1990, Φιλιππάκη-Warburton 2001, μεταξύ άλλων).

- (12) Έφαγε την τούρτα ο Γιάννης.

Επίσης, στη δομή με θεματοποιημένο A και ύπαρξη κλιτικού (13) = (1β), η ΟΦ καταλαμβάνει τη σχετική θέση στην αριστερή περιφέρεια, ενώ το Y βρίσκεται στην κατάλληλη θέση ώστε να λάβει τον κύριο τόνο.

- (13) Την τούρτα την έφαγε ο Γιάννης. (A-κλιτ.-P-Y)

Η διαφορετική αυτή συμπεριφορά της Ελληνικής μπορεί να ερμηνευτεί ως εξής: Στην Ελληνική η εστίαση γίνεται επί τόπου με βάση τον Κανόνα Κεντρικού Τόνου (ΚΚΤ) (Nuclear Stress Rule, NSR) χωρίς να υπάρχει η ανάγκη ενεργοποίησης του μηχανισμού της π-μετακίνησης που λειτουργεί στην Ισπανική και την Ιταλική, σύμφωνα με τον οποίο κάποια απο-εστιασμένα (defocalised) στοιχεία μετακινούνται τοπικά προκειμένου το εστιασμένο στοιχείο να βρεθεί δομικά στη χαμηλότερη θέση για να λάβει τόνο.³

Για την παραγωγή της σειράς Y-P-A με πληροφοριακή εστίαση στο υποκείμενο έχει υποστηριχθεί (Georgiadjis 2004: 261-262) ότι το μη εστιασμένο μέρος (non-focused part) / τα στοιχεία που βρίσκονται στο παρασκήνιο (backgrounded material), δηλ. το P και το A, ελλείπουν. Κατά συνέπεια, το Y βρίσκεται δομικά στη χαμηλότερη θέση και λαμβάνει τον κύριο τόνο σύμφωνα με τον ΚΚΤ. Εναλλακτικά, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι το Y λαμβάνει τόνο επί τόπου. Σε κάθε περίπτωση και υιοθετώντας είτε τον έναν είτε τον άλλο μηχανισμό απόδοσης του τόνου, το βασικό χαρακτηριστικό αυτής της δομής είναι ότι το Y στη σειρά Y-P-A φέρει πληροφοριακή εστίαση. Ανεξαρτήτως της ανάλυσης που υιοθετείται, είναι παρόμοια με εκείνη που προτείνεται και για άλλες γλώσσες που εμφανίζουν το ίδιο φαινόμενο με την Ελληνική, π.χ. Αγγλική, Γερμανική (βλ. Zubizarreta 1998, Brunetti 2003).

3 Πρόταξη ΡΦ (VP-fronting)

Στην ενότητα αυτή ασχολούμαστε με την πρόταξη στοιχείων της ΡΦ (VP-fronting), που είναι δυνατή στην Αγγλική και τη Γερμανική, αλλά όχι στην Ελληνική.

Εξετάζοντας τα χαρακτηριστικά των γλωσσών, παρατηρούμε τα εξής:

Η Αγγλική είναι γλώσσα χωρίς ευελιξία στη διάταξη των όρων, με σχεδόν υποχρεωτική τη σειρά Y-P-A. Επιτρέπει την παραβίασή της είτε για τη θεματοποίηση (14α) είτε περιθωριακά για την εστίαση (14β) του A, με μετακίνηση μέσω προσάρτησης είτε στη ΦΧρ είτε στη ΦΣΔ και χρησιμοποιεί τον ίδιο μηχανισμό για την αριστερή εκτόπιση (15):

(14α) Red wine, I like.

(14β) COFFEE I drink / NATURE I like.

(Birner και Ward 1998: 86)

(15) *One of my cousins, she has triplets.*

(Leech και Svartvik 2002: 255)

Η Γερμανική παρουσιάζει ελευθερία στη διάταξη των όρων, με περιορισμούς στη θέση των ρηματικών στοιχείων. Ανήκει τις λεγόμενες P2-γλώσσες (V2-languages), στις οποίες το παρεμφατικό ρήμα μετακινείται στον ΣΔ και ένα συστατικό στον χαρακτηριστή της ΦΣΔ, με αποτέλεσμα η γλώσσα να διαθέτει μεταρηματικά υποκείμενα. Παραβιάζει τον κανόνα P2 μόνο στην αριστερή εκτόπιση (16α) και όχι για εστιασμένα συστατικά (16β):

(16α) *Die Geschichte, die werden wir nie vergessen.*

(16β) *DIE GESCHICHTE wir werden nie vergessen.

³ Παρόμοιο μηχανισμό ενεργοποιεί και η Γερμανική με το φαινόμενο της μετατόπισης (scrambling).

‘Την ιστορία δεν θα (την) ξεχάσουμε ποτέ.’

Παρά τους περιορισμούς, οι δύο γλώσσες επιτρέπουν τη μετακίνηση της ΡΦ στην αρχή της πρόταξης, η οποία περιλαμβάνει το μη παρεμφατικό ρήμα, ενώ το βοηθητικό ακολουθεί.

Η Ελληνική είναι γλώσσα με μεγαλύτερη ελευθερία στη διάταξη των όρων και στις μετακινήσεις, επιτρέπει μεταρρηματικά υποκείμενα και διαθέτει διευρυμένη αριστερή περιφέρεια για τα θεματοποιημένα και το εστιασμένο συστατικό (βλ. Alexiadou 1999 και Roussou 2000, μεταξύ άλλων). Μολονότι δεν έχει απαρέμφατα, διαθέτει όμως μη παρεμφατικούς τύπους στους αναλυτικούς χρόνους (έχω/είχα διαβάσει).

Το ερώτημα που τίθεται είναι: Γιατί η Ελληνική με λιγότερους περιορισμούς δεν επιτρέπει τον μηχανισμό της πρόταξης της ΡΦ που διαθέτει η Αγγλική και η Γερμανική και επιπλέον δεν επιτρέπει τον μηχανισμό της πρόταξης της ρΦ που δεν είναι διαθέσιμος στην Αγγλική αλλά είναι στη Γερμανική;

Ο Hein (2018) κατηγοριοποιεί τις γλώσσες σε τρεις τύπους: α) αυτές που επιτρέπουν μόνον τη μετακίνηση του ρήματος, β) εκείνες που επιτρέπουν τη μετακίνηση της ΡΦ και γ) εκείνες που διαθέτουν και τους δυο μηχανισμούς.

Η Αγγλική ανήκει στον δεύτερο τύπο γλώσσας και επιτρέπει τη μετακίνηση της ΡΦ που περιλαμβάνει το ρήμα με το αντικείμενο (17) αλλά όχι την πρόταξη μόνο του ρήματος (18), ενώ αντιγραμματική είναι και η μετακίνηση του ρήματος με το υποκείμενο (ρΦ) (19):⁴

(17) John promised to read the book, and [PΦ read the book], he did.
(Ott 2018: 244)

(18) *John promised to read the book, and [PΦ read t_i], he did the book_i.

(19) *[Breakfast served] is here all day.
(Lee-Schoenfeld και Lunden 2019: 237)

Η Γερμανική κατατάσσεται στον τρίτο τύπο, επιτρέπει τη μετακίνηση είτε μόνον του παρεμφατικού ρήματος (20α) είτε της ΡΦ (20β), (βλ. Ott 2010):

(20α) [Gelesen] hat Jürgen das Buch.

(20β) [Ein Buch gelesen] hat Jürgen.

‘Ο Γιούργκεν διάβασε ένα βιβλίο.’

Επιπλέον, είναι αποδεκτή και η μετακίνηση της ρΦ (21), αλλά όχι πάντοτε⁵ (22):

(21) [Linguisten gespeist] haben dort noch nie.
‘Γλωσσολόγοι δεν έχουν φάει ποτέ εκεί.’

(Haider 1990: 94, 97)

⁴ Βλ. Thoms και Walkden (2019) για μια διαφορετική ανάλυση, κατά την οποία οι μετακινήσεις αυτές αναλύονται ως μετακίνηση της ρΦ, με το PRO στη θέση του υποκειμένου.

⁵ Την πρόταξη μιας ρΦ επιτρέπουν κυρίως δομές με Υ αναιτιατικών, ανεργαστικών και ρημάτων σε παθητική ή ενεργητικών με αμετάβλητη χρήση και σπανίως με μεταβατική (Haider 1990, Lee-Schoenfeld και Lunden 2019).

- (22) *[Linguisten gespeist] haben letztes Jahr im Ritz.
(Lee-Schoenfeld και Lunden 2019: 240)

Η ασυμμετρία αυτή των δύο γλωσσών μπορεί εύκολα να ερμηνευθεί, καθώς στην Αγγλική το υποκείμενο μετακινείται υποχρεωτικά στον χαρακτηριστή της ΦΧρ (Y-P-A), ενώ στη Γερμανική το υποκείμενο μπορεί να εμφανίζεται μεταρηματικά, να παραμένει δηλαδή στη ρΦ (βλ. Wurmbrand 2006).

Η πρόταξη της ΡΦ της Αγγλικής αναλύεται είτε ως Α'-μετακίνηση στον χαρακτηριστή της ΦΣΔ είτε, σύμφωνα με τον Ott (2018), ως δομή αριστερής εκτόπισης, προσάρτησης στη ΦΣΔ, με ένα «σιωπηρό»/κεκαλυμμένο αναφορικό (αντίστοιχο μιας ασθενούς αντωνυμίας/κλιτικού) στον χαρακτηριστή της ΦΣΔ (βλ. 30).

Οι δομές της Γερμανικής αναλύονται ως Α'-μετακίνηση της ρΦ/ΡΦ στον χαρακτηριστή της ΦΣΔ. Για τη μετακίνηση μόνο του απαρεμφατικού ρήματος, η κλασική ανάλυση προβλέπει «μετακίνηση υπολοίπου» (remnant movement), «άδειασμα» δηλαδή της ΡΦ μέσω μετατόπισης των συστατικών (scrambling), ενώ πρόσφατα (Ott 2010) η δομή έχει αναλυθεί ως θεματοποίηση του ρήματος, δηλαδή ως μετακίνηση της κεφαλής.

Ως προς την προσωδία και την πληροφοριακή ερμηνεία των δομών, στην Αγγλική πρόκειται για δομή που έχει προσωδιακή αυτονομία, φέρει αντιθετικό τόνο (Ott 2018) και ερμηνεύεται ως αντιθετικό θέμα (I-Topic = Intonation Topic, είδος contrastive topic) (βλ. επίσης Lee-Schoenfeld και Lunden 2019).

Οι δομές της Γερμανικής λαμβάνουν διάφορες ερμηνείες, ανάλογα με το είδος της μετακίνησης, τον επιτονισμό και το περικείμενο. Προσωδικά οι προτεταγμένες ΡΦ είναι δυνατόν – αλλά όχι απαραίτητα – να φέρουν τόνο και δεν παρουσιάζουν επιτονική αυτονομία, αλλά είναι προσωδικά ενταγμένες στην πρόταση που φιλοξενούνται. Συνεπώς, όταν τονίζονται, τότε φέρουν τον κύριο τόνο της πρότασης (Ott 2018).⁶

Το προτεταγμένο ρήμα (23) ή το αντικείμενο της προτεταγμένης ΡΦ (24) μπορεί να ερμηνευτεί ως πληροφοριακή εστία (Fanselow και Lenertová 2011) ή ως αντιθετική εστία (25):

- (23) A: Was hast du gestern gemacht?
B: [**Gelesen**] habe ich den ganzen Tag.
'Τι έκανες χθες;' / 'Διάβαζα όλη μέρα.'
- (24) A: Was hast du gekauft?
B: [**Ein Buch** gekauft] hab' ich mir.
'Τι αγόρασες;' / 'Ένα βιβλίο αγόρασα.'
- (25) [**EIN BUCH** gelesen] habe ich (nicht Däumchen gedreht).
'Διάβασα ένα βιβλίο, δεν κάθισα με σταυρωμένα χέρια.'
- (Lee-Schoenfeld και Lunden 2019: 233)

Οι ενεργητικές ρΦ είναι δομές οι οποίες, σύμφωνα με τις Lee-Schoenfeld και Lunden (2019), ερμηνεύονται ως ένα είδος αντιθετικού θέματος, με την προτεταγμένη ρΦ να

⁶ Το γεγονός αυτό συνηγορεί υπέρ της ανάλυσής τους ως Α'-μετακίνηση, σε αντίθεση με τις δομές της Αγγλικής που αναλύονται ως δομές εκτόπισης (Ott 2018).

λαμβάνει θετική και όχι κατηγοριακή ερμηνεία.⁷ Σε αυτό συνηγορεί η εστίαση σε άλλο σημείο της πρότασης (π.χ. αρνητικό επίρρημα) (26)⁸:

- (26) [Ein Außenseiter gewonnen] hat hier noch NIE.
‘Ένα αουτσάιντερ δεν νίκησε εδώ ποτέ.’

Η Ελληνική δεν επιτρέπει μετακίνηση ούτε της ρΦ (27) αλλά ούτε και της ΡΦ (28), γεγονός που αποτελεί ένδειξη ότι το Ρ μετακινείται σε μια κεφαλή εκτός ρΦ/ΡΦ.

- (27α) *[Γλωσσολόγοι φάει] δεν έχουν ποτέ ως τώρα εκεί.
(27β) *[Δέντρα φυτευτεί] δεν έχουν ποτέ σ’ αυτήν την περιοχή.
(28α) *[Ένα βιβλίο διαβάσει] έχει ο Γιάννης (όχι παίζε γέλασε).
(28β) *[Διαβάσει ένα βιβλίο] έχει ο Γιάννης (όχι παίζε γέλασε).

Το ίδιο δείχνει και η αντιγραμματικότητα θεματοποίησης της ΡΦ (29), σε αντίθεση με άλλες γλώσσες (30 – 32)⁹:

- (29α) *[Επισκεφτεί την Άννα] αυτό/το έχει (κάνει) η Μαρία χθες.
(29β) *[Την Άννα επισκεφτεί] αυτό/το έχει (κάνει) η Μαρία χθες.
(30) [ΡΦ read the book]_i [ΦΣΔ (that)_i he did t_i] (Αγγλική)
(31) [ΡΦ Anna besuchen], das tut Maria oft. (Γερμανική)
(32) [ΡΦ Visitar a Ana], Maria suele hacer eso. (Ισπανική)

Ωστόσο, η Ελληνική επιτρέπει πρόταξη ΦΣΔ/Φράση Έγκλισης (ΦΕ) (33):

- (33α) (Το) ότι θα πάει διακοπές, δεν το πίστευε ο Γιάννης.
(33β) Να πάει διακοπές, (αυτό) ήθελε ο Γιάννης.

Παρόλα αυτά, για ορισμένους ομιλητές είναι περιθωριακά αποδεκτές μαρκαρισμένες δομές, όπως οι ακόλουθες (34):

- (34) Α: Μάλλον δεν θα έχεις φάει τίποτε όλη μέρα ε;
Β: Όχι, φάει έχω, κοιμηθεί δεν έχω (καθόλου/καλά).

Επίσης, σε περιοχές της Ελλάδας με διαλεκτικά χαρακτηριστικά, όπως στην Πελοπόννησο, παραδείγματα όπως το (35), είναι απολύτως αποδεκτά.

- (35α) Μαγειρέψει έχω από βραδής.
(35β) Γράψει δεν μού ’χει καθόλου, τηλεφωνήσει μού ’χει κάνα δυο φορές.

⁷ Δηλαδή η προτεταγμένη φράση είναι αδιάτακτη, το υποκείμενο δεν ερμηνεύεται ως θέμα και το κατηγορημα ως σχόλιο, αλλά ολόκληρη η φράση λειτουργεί ως θέμα, μέσα στην οποία υπάρχει ένα τονισμένο στοιχείο, το οποίο δημιουργεί το αντιθετικό θέμα.

⁸ Η μη ενεργητικές ρΦ μπορεί να χρησιμοποιηθούν και ως φορείς εξολοκλήρου νέας πληροφορίας.

⁹ Στη Γερμανική και την Ισπανική είναι υποχρεωτικό ένα αντωνυμικό στοιχείο στην πρόταση που αναφέρεται στην προτεταγμένη ΡΦ.

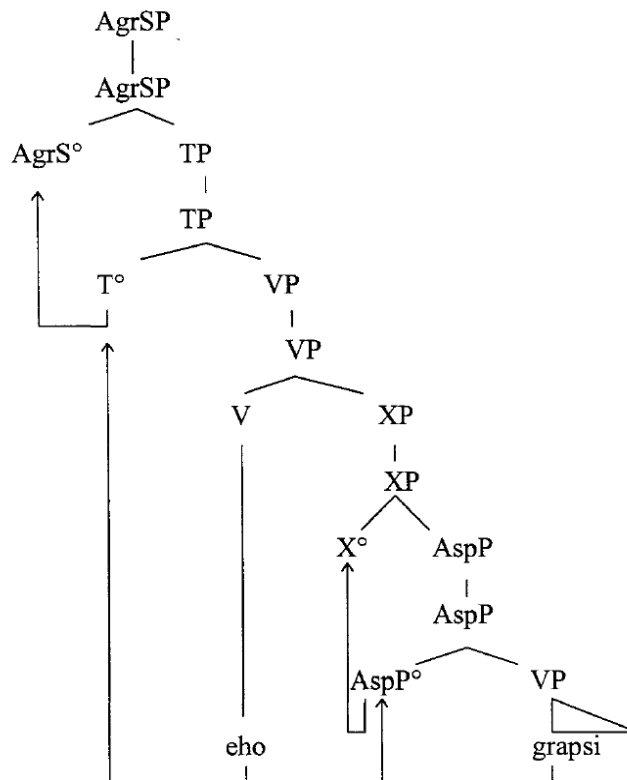

Στις περιπτώσεις αυτές πρόκειται για μετακίνηση του ρήματος, ενώ πρέπει να ελεγχθεί αν η διάλεκτος επιτρέπει μετακίνηση ΡΦ. Σε κάθε περίπτωση η μετακίνηση του ρήματος δεν μπορεί να αναλυθεί ως μετακίνηση ΡΦ, καθώς η Ελληνική δεν διαθέτει ούτε το φαινόμενο του scrambling όπως η Γερμανική ούτε π-μετακίνηση.

Προσωδικά, το προτεταγμένο μη παρεμφατικό ρήμα μπορεί να φέρει τόνο, ενώ πληροφοριακά θα μπορούσε να λάβει την ερμηνεία είτε θέματος είτε αντιθετικού θέματος.¹⁰

Η αδυναμία μετακίνησης της ΡΦ επιβεβαιώνει την ανάλυση της Alexiadou (1997), ότι το μη παρεμφατικό ρήμα μετακινείται στη λειτουργική προβολή της Όψης/Αποψης και άρα δεν βρίσκεται στη ΡΦ, σε αντίθεση με την Αγγλική και τη Γερμανική. Ωστόσο, δεν συμβαδίζει με τον ισχυρισμό της, ότι μετακινείται περαιτέρω στην κεφαλή μιας ΧΦ, η οποία μάλιστα έχει προτασικό χαρακτήρα (ΦΕ) (σχήμα 1)¹¹. Αν το μη παρεμφατικό ρήμα μετακινείται περαιτέρω, τότε η προβολή αυτή είναι λειτουργική και δεν συνιστά συστατικό, διότι τότε η μετακίνηση θα ήταν δυνατή, όπως συμβαίνει με τις Φράσεις Έγκλισης.

Η απαγόρευση δεν ισχύει για περαιτέρω μετακίνηση της κεφαλής, γεγονός στο οποίο συνηγορούν οι περιθωριακές δομές που προαναφέραμε.

Σχήμα 1 | Alexiadou (1997: 148)

¹⁰ Βλ. Georgiou (2019) για την ΟΦ ως αντιθετικό θέμα στην Ελληνική.

¹¹ Η Alexiadou (1997: 151-152) δίνει τη δομή: (MoodP)>Neg2P_{PIA}>Asp1P^{epanilimenos}>Asp2P^{pentelos}>VoiceP^{kala}. Ένδειξη ότι το ρήμα ανυψώνεται πάνω από τη φράση Άποψης/Όψης είναι το αποψιακό επίρρημα ‘*ta pedja den ehun diavasi akomi*’.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί η διαβάθμιση στην αποδεκτότητα ανάμεσα σε δομές με ρηματική κλίση, όπως η ΡΦ, ακόμη και αν είναι απαρεμφατική,¹² και σε δομές με ονοματική κλίση, όπως οι Μικρές Προτασικές Φράσεις (ΜΠΦ) (36), οι οποίες όμως έχουν προτασικό χαρακτήρα, καθώς ικανοποιούν τη σχέση υποκειμένου-κατηγορήματος, όπως και οι πλήρεις προτάσεις (Τσόκογλου 1998).

- (36) A: Πρέπει να προετοιμαστείς για τις εξετάσεις. Κάλσε να διαβάσεις λίγο ιστορία!
B: Κοίτα, [την ιστορία διαβασμένη], την έχω από τον περασμένο μήνα, μου μένουν τ' αρχαία.
B': *Κοίτα, [την ιστορία διαβάσει], την έχω από τον περασμένο μήνα, μου μένουν τ' αρχαία.

Η συζήτηση θα πρέπει να αναπτυχθεί στο πλαίσιο της θεωρίας των φάσεων και της δυνατότητα μετακίνησης «ελαττωματικών» δομών στην Ελληνική, δεδομένου ότι μετακινούνται οι γερονδιακές δομές (37), καθώς και οι υποχρεωτικές δομές ελέγχου (38), οι οποίες, όπως και οι ΜΠΦ, ικανοποιούν τη σχέση κατηγορήσεως).

- (37α) Ο Γιάννης έκανε πρόταση γάμου στη Μαρία, [κρατώντας μια ανθοδέσμη].
(37β) [Κρατώντας μια ανθοδέσμη (ο Γιάννης)], έκανε πρόταση γάμου στη Μαρία (ο Γιάννης).
(38α) Ο Γιάννης άρχισε [να διαβάζει από τα πέντε του].
(38β) [Να διαβάζει από τα πέντε του] άρχισε ο Γιάννης.

4 Συμπεράσματα

Η συγκριτική μελέτη οδηγεί στα εξής συμπεράσματα:

(α) Η Ελληνική δεν καταφεύγει στον μηχανισμό της π-μετακίνησης ή της μετατόπισης προκειμένου να καταστήσει εστιακό το υποκείμενο. Για τη δήλωση της πληροφοριακής εστίας η σειρά που χρησιμοποιείται είναι η Y-P-A και όχι η P-A-Y (όπως σε άλλες γλώσσες). Δηλαδή, φαίνεται ότι η Ελληνική ικανοποιεί την πληροφορική εστίαση εφαρμόζοντας τον ΚΚΤ ή την επί τόπου εστίαση.

(β) Η Ελληνική δεν διαθέτει τη μετακίνηση της ΡΦ/ρΦ ούτε για τη δήλωση της πληροφοριακής και αντιθετικής εστίας ούτε για το (αντιθετικό) θέμα. Περιθωριακά επιτρέπει τη μετακίνηση του Ρ και ίσως ανήκει στον πρώτο τύπο γλωσσών, σύμφωνα με τον Hein (2018).

Βιβλιογραφία

Alexiadou, Artemis. 1997. *Adverb Placement: A Case Study in Antisymmetric Syntax*. Amsterdam: Benjamins.

¹² Δες Alexiadou (1997: 151) και Varlokosta, Vainikka και Rohrbacher (1996) για τον ισχυρισμό ότι η «η μετοχή» δεν είναι σαν το απαρέμφατο, έχει μορφολογικά χαρακτηριστικά, ταυτίζεται με το 3^ο ενικό πρόσωπο.

- Alexiadou, Artemis. 1999. "Greek word order patterns." In A. Alexiadou, G. Horrocks and M. Stavrou (eds), *Studies in Greek Syntax*, 45–65. Dordrecht: Kluwer.
- Antonopoulou, Eleni, and Maria Sifianou. 2003. "Conversational dynamics of humour: The telephone game in Greek." *Journal of Pragmatics* 35: 741–769.
- Belletti, Anna. 1999. "'Inversion' as focalization and related questions." *Catalan Working Papers in Linguistics* 7: 9–45.
- Belletti, Anna. 2001. "'Inversion' as focalization." In A. C. J. Hulk and J.-Y. Pollock (eds), *Subject Inversion in Romance and the Theory of Universal Grammar*, 60–90. Oxford: Oxford University Press.
- Birner, Betty, J., and Gregory Ward. 1998. *Information Status and Noncanonical Word Order in English*. Amsterdam: Benjamins.
- Brunetti, Lisa. 2003. "A Unification of Focus." PhD diss., Università di Firenze.
- Cardinaletti, Anna. 2001. "A second thought on *emarginazione*: destressing vs. "right dislocation"." In G. Cinque and G. Salvi (eds), *Current Studies in Italian Syntax: Essays Offered to Lorenzo Renzi*, 117–135. Amsterdam: Elsevier.
- Cruschina, Silvio. 2019. "Focus fronting in Spanish: Mirative implicature and information structure." *Probus* 31: 119–146.
- Fanselow, Gisbert, and Denisa Lenertová. 2011. "Left peripheral focus: Mismatches between syntax and information structure." *Natural Language and Linguistic Theory* 29: 169–209.
- Georgakopoulos, Thanasis, and Stavros Skopeteas. 2010. "Projective vs. interpretational properties of nuclear accents and the phonology of contrastive focus in Greek." *The Linguistic Review* 27: 319–346.
- Georgiafentis, Michalis. 2004. "Focus and Word Order Variation in Greek." PhD diss., The University of Reading, Reading, UK.
- Georgiafentis, Michalis, and Anna Sfakianaki. 2002. "The syntax – prosody interface: VOS in Greek." In Ch. Clairis (ed.), *Recherches en linguistique grecque*. Vol. I, 211–214. Paris: L' Harmattan.
- Georgiafentis, Michalis, and Anna Sfakianaki. 2004. "Syntax interacts with prosody: The VOS order in Greek." *Lingua* 114: 935–961.
- Georgiafentis, Michalis, and Angeliki Tsokoglou. 2020. "Focus types: A crosslinguistic study of clause and information structure." In M. Georgiafentis, G. Giannouloupoulou, M. Koliopoulou and A. Tsokoglou (eds.), *Contrastive Studies in Morphology and Syntax*, 191–209. London: Bloomsbury.
- Georgiou, Renos. 2019. "Information structure and contrastive topics in Greek." Paper presented at the 40th Annual Meeting of the Department of Linguistics, Aristotle University of Thessaloniki, 5–6 April.
- Gutiérrez-Bravo, Rodrigo. 2008. "La identificación de los tópicos y los focos." *Nueva Revista de Filología Hispánica* 56(2): 363–401.
- Haider, Hubert. 1990. "Topicalization and other puzzles of German syntax." In G. Grewendorf and W. Sternefeld (eds.) *Scrambling and Barriers*, 93–112. Amsterdam: Benjamins.
- Hein, Johannes. 2018. "Verbal Fronting: Typology and Theory." PhD diss., Universität Leipzig, Leipzig.
- Keller, Frank, and Theodora Alexopoulou. 2001. "Phonology competes with syntax: experimental evidence for the interaction of word order and accent placement in the realization of information structure." *Cognition* 79: 301–372.

- Lee-Schoenfeld, Vera, and Anya Lunden. 2019. "The syntax, information structure, and prosody of German 'VP'-fronting." *The Linguistic Review* 36(2): 231–283.
- Leech, Geoffrey, and Jan Svartvik. 2002. *A Communicative Grammar of English*. 3rd ed. London: Routledge.
- Ott, Dennis. 2010. "Varieties of VP-fronting." ms, Harvard University. <http://ling.auf.net/lingbuzz/001024>.
- Ott, Dennis. 2018. "VP-fronting: Movement vs. dislocation." *The Linguistic Review* 35(2): 243–282.
- Roussou, Anna. 2000. "On the left periphery: Modal particles and complementisers." *Journal of Greek Linguistics* 1: 65–94.
- Sifianou, Maria. 2002. "On the telephone again! Telephone call openings in Greek." In K. K. Luke and Th.-S. Pavlidou (eds), *Telephone Calls: Unity and Diversity in Conversational Structure across Languages and Cultures*, 49–85. Amsterdam: Benjamins.
- Thoms, Gary, and George Walkden. 2019. "vP-fronting with and without remnant movement." *Journal of Linguistics* 55(1): 161–214.
- Tsimpli, Ianthi-Maria. 1990. "The clause structure and word order in Modern Greek." *UCL Working Papers in Linguistics* 2: 226–255.
- Τσόκογλου, Αγγελική. 1998. "Οι Μικρές Προτασικές φράσεις στην Ελληνική και Γερμανική γλώσσα". Διδακτορική Διατριβή, ΕΚΠΑ.
- Φιλίππáκη-Warburton, Ειρήνη. 2001. "Γλωσσολογική θεωρία και σύνταξη της Ελληνικής: Η ποικιλία στη σειρά των όρων και η ερμηνεία της." *Ελληνική Γλωσσολογία '99. Πρακτικά 4ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*, 217–231. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Varlokosta, Spyridoula, Anne Vainikka, and Bernhard Rohrbacher. 1996. "The question of root infinitives in Early Child Greek." *IRCS Technical Reports Series* 97.
- Wurmbrand, Susanne. 2006. "Licensing case." *Journal of Germanic Linguistics* 18(3): 175–236.
- Zubizarreta, Maria Luisa. 1998. *Prosody, Focus and Word Order*. Cambridge, MA: MIT Press.